
Visuomenės bei individo ugdymo pedagogų brandos problemos

Vytautas Šernas

*Vytauto Didžiojo universitetas,
Donelaičio g. 52, LT-3000 Kaunas*

Straipsnyje tyrinėjamos mokyklinės bendruomenės ir visuomenės ugdymo problemos; apžvelgiamos socialinės ugdymo funkcijos, inteligentijos vaidmuo.

Autorius nagrinėja švietimo modelio bruožus, pažinimo lygmenis. Pabrėždamos metodologijos reikšmę švietimo procesui, autorius analizuoja šio tipo darbų turinį bei idėjas, įtaką švietimo reformų eigai, pedagogų mokslinei brandai.

Raktažodžiai: socialinės ugdymo funkcijos, visuomenės švietimo modelis, pedagogų mokslinė branda, mokyklos bendruomenė

MOKYKLINĖS BENDRUOMENĖS IR VISUOMENĖS UGDYMO INTEGRACIJOS PROBLEMOS

Švietimo horizonte turėtų būti ir visuomenė, jos ugdymas

Lietuvos švietimo koncepcija kelia švietimui uždavinių: „...duoti pagrindą dinamiškai atsinaujinančiai visuomenei, atvirai ir kritiškai visuomenės sąmonei“, t. y. tapti švietimui visuomenės, tautos ugdytoja. Dar tarpukario Lietuvoje Vytauto Didžiojo metais (1930) M. Biržiška pasiūlė pavesti pagrindinį tautos ugdymą, jo koregavimą kultūros akademijai, t. y. įkurti Kultūros akademiją. Šią idėją karštai palaikė prof. S. Šalkauskis veikalė „Lietuvių tauta ir jos ugdymas“ [19: 61–251], net du kartus bandęs operatyviai paveikti tuometinį prezidentą Antaną Smetoną, suteikęs pagrindinį dėmesį į jaunuomenės ugdymą. Jis išskėlė jaunuomenei šūkį: „Stebėk – spręsk – veik!“, t. y. stebėk visuomenės raidą, matai trūkumus, spręsk, ką daryti, šalink juos. Lietuvos švietimo koncepcija glaudžiai susišaukia su M. Biržiškos ir S. Šalkauskio siekais. Tačiau mokykla, kaip didelė, labai svarbi visuomenės dalis (vidutiniškai kasmet mokosi apie 700 tūkst., arba kas penktas), turėtų prisiimti ir visos visuomenės ugdymo funkciją, juk kuriant informacinę visuomenę švietimas tampa permanentinis, tęstinis. Be to, visų lygių mokyklų pedagogai – pagrindinė Lietuvos inteligentijos gvardija. Svarbiausios kiekvieno inteligento funkcijos yra:

- rūpintis šalies piliečių dorovine, dvasine ir materialine būkle;
- saugoti pagrindines šeimai, visuomenei, Lietuvai brangias vertybes, tokias kaip gimtoji kalba, jos

grynumas, tradicijos, gimtajai žemei, meilė žmonėms, ypač vargstantiems, atkaklus siekis kurti tvirtas šeimas, pakelti piliečių gerovę, dorovę;

- stengtis bent iš dalies nuimti buitinę įtampą namie, darbe, mokyklose;

- visur saugoti garbingą tautos vardą, padėti nutautėjantiems šalies ir užsienio lietuviams grįžti į bendrą šeimą;

- puoselėti aukštą bendravimo kultūrą, visur siekti proto, jausmų ir moralės darnos;

- kovoti prieš sudaiktėjimą, masiškai vykstantį per televiziją, spaudą, žmonių nudvasinimą ir kt. Deja, nūdienos Lietuvos švietimo ir mokslo ministerijos dėmesys einant „švietimo horizonto link“ nukreiptas vien į mokyklą su viltimi, kad visuomenė jai padės [25]. Tačiau mokykla yra visuomenės dalis, jos ugdytoja. Mokykla ir visuomenė – vienas organizmas. Visuomenės ugdymas – vienas iš labai svarbių švietimo uždavinių, iškeltų S. Šalkauskio [18: 113–316]. Kartu manyčiau, jog ir Lietuvos mokslų akademija turėtų iškelti sau papildomą uždavinį: telkti mokslininkus tautai, visuomenei ugdyti, jos ugdymo problemoms tirti, derinant šią veiklą su Švietimo ir mokslo ministerija. Pastaroji savo ruožtu, anot S. Šalkauskio, turėtų siekti, kad būtų užtikrinta „griežta ir tikslinga mokytojų atranka ir jų labai kvalifikuotas pasiruošimas planingam intensyviame kultūrinimo darbui <...> pagal objektyvinius pedagoginio ir kultūrinio pašaukimo reikalavimus“ (plačiau žr. 19: 239, 24);

- atsakyti vidurinių, profesinių ir aukštųjų mokyklų „monopolizavimo tendencijos su jos palinkimu į biurokратиšką centralizaciją“ [19: 241], o toks pavojus dabar rimtai gresia Lietuvos aukštosioms

mokykloms, kaip pagrindiniams visuomenės ugdymo centrums atskiruose regionuose;

- prie visuomenės „švietimo darbo plačiai prieleisti iš prigimties ir pašaukimo suinteresuotus veiksnius“ [19: 24];

- mokyklų programas realizuoti ne pagal vieną kurią vienašališką pedagoginę tendenciją, bet „pagal pilnutinio ugdymo reikalavimus“ [19: 241];

- išugdyti metodologiškai brandžius pedagogus, gebančius tirti ne vien didaktines mokymo, protinimo, sąmoninimo, dorinimo ir kt., bet ir visuomenės tyrimo ir ugdymo problemas. Švietimas, kaimo, miestelių ir miestų inteligentija, o ne policija padės išgydyti visuomenės skaudžias žaizdas.

Inteligentijos vaidmuo ugdant visuomenę bus didesnis, jei ir metodologiškai, ypač pedagogai, bus brandesni. Gebėti diagnozuoti, prognozuoti, tirti išgalėjusias visuomenėje negeroves, ieškoti būdų padėčiai gerinti – aktualus šalies švietimo sistemos darbuotojų uždavinys. Lietuvos mokslų akademija galėtų ir turėti papildomai spręsti kad ir tokius konkrečius uždavinius:

- inspiruoti tolesnį pažangų nacionalinį judėjimą, stengtis aukštų pasiekimų mokslo, meno, kultūros ir kt. srityse pasiekusius darbuotojus įtraukti į „universalų žmogijos problemų sprendimą“ (S. Šalkauskis), nes tai gerina tarptautinį tautos prestižą, patraukia pasaulio dėmesį;

- inicijuoti kryptingą savo tautos ugdymą, kaip tai daro prancūzai, lenkai, vokiečiai, rusai ir kt., nutautėjančių vietinių ir išėivių tautinės savimonės, tautinių aspiracijų palaikymą;

- inicijuoti visuomenės ugdymo pedagoginių leidinių rengimą ir leidybą; per spaudą, radijo ir televizijos laidas diegti visuomeninės pedagogikos idėjas kovai su tarnautojų korupcija, mažėjančiu gimstamumu, polinkiu į servilizmą, iniciatyvos stoka vietose, valdininkų organizaciniu inertišku, nerangumu, neoperatyvumu šalinant trūkumus. Galėtų ištraukti į šį judėjimą vietiniai inteligentai, jaunimas, pensininkai ir kt.

Ugdymo, jo objekto samprata ir pedagoginės bei socialinės ugdymo funkcijos

Ugdymo sąvoka be galo plati, įvairiapusė, prieštaringa, problemiška pažinimo sritis. Objektivių S. Šalkauskio požiūriu, ugdymas yra „globojamasis, lavinamasis ir auklėjamasis veikimas, kuriuo suaugusi karta stengiasi su prigimtinių, kultūrinių ir religinių visuomenės vertybių pagalba paruošti gyvenimo tikslams jaunąją kartą“ [19: 268]. Pasak J. Laužiko, ugdymas „yra tas socialinės kultūros veiksmas, kuriame susitinka praeities kultūros lobynas, dabarties asmens ir žmogijos gyvenimas ir ateities perspektyvos“ [11: 41]. V. Aramavičiūtės monografijoje „Ugdymo samprata“ [1] ugdymas nagrinėjimas plačiame kontekste: Lietuvos (J. Grinius, L. Jovaiša, Č. Kalenda, J. Keliuotis, J. Laužikas, A. Maceina, V. Seze-manas, K. Stoškus, S. Šalkauskis, A. Šerkšnas, R. Vasiliauskas), užsienio (V. Frankl, L. Kohlberg, A. Lewin, A. Maslow, G. Mialaret, J. Piaget, S. Rogers, R. A. Steiner, K. Voityla ir kt.) ir Rytų (N. J. Sardžveladze ir kt.) pagrindu. Siekiama neapsiriboti viena kuria ugdymo apibrėžtimi, susidaryti visuotinesnę ugdymo sampratą, atkreipiant daugiau dėmesio į individualų, socialinį, kultūrinį ir dvasinį ugdymą.

Yra keturios pagrindinės ugdymo koncepcijos, paradigmos, kryptys:

- *individualusis objektyvusis* (S. Šalkauskis ir kt.), kai pasikliaujama išoriniais poveikiais (kiti globoja jį, lavina, auklėja);

- *individualusis subjektyvusis* (egzistencializmas; laisvojo ugdymo šalininkai: J. J. Rousseau, L. Tolstojus ir kt.);

- *individualusis, mišrusis, visuotinis* (V. Aramavičiūtė, J. Laužikas, P. Stulpinas, V. Šernas ir kt.);

- *visuomeninis* (M. Biržiška, S. Šalkauskis ir kt.).

Ugdymas apima švietimą: mokymą, lavinimą, auklėjimą ir formavimą išorės (mikro- ir makroaplinka) ir iš vidaus („aš“). Ugdyti – tai rengti gyvenimui, padėti adaptuotis gyvenime, šeimoje, grupės bendruomenėje, profesinėje veikloje. Tęstinis ugdymas – įvairiapusis, pagal savo ar kitų siekius tolesnis, savo specialybės kėlimas, nauja specializacija.

Ontogenetinio žmogaus raidos metu individas išgyvena įvairius etapus: embriono, naujagimio, vaikystės, brandos, senatvės. Keičiasi jo asmeniniai ir socialiniai pradai, kol jis tampa tikru bendruomenės, visuomenės nariu. Žmogus visą gyvenimą mokosi: su kitų pagalba ar savarankiškai.

Ugdymas turi tikslą (idealą, poziciją), veikiamąjį objektą – subjektą ugdytinį ar visuomenę, ugdomojo veiksmo subjektą – pedagogą ar kitą ugdytoją (tėvus, draugus), ne ugdymo institucijas. Įvairias ugdymo funkcijas vykdo visa formalusis ugdymo sistema: šeima, ikimokyklinės auklėjimo įstaigos, mokykla, užklasinės ugdymo įstaigos (vaikų namai, internatai, globos ir rūpybos institucijos), perauklėjimo įstaigos, mokyklinės organizacijos ir kt.

Edukologija glaudžiai susijusi su švietimo antropologija, švietimo vadyba, t. y. švietimo politika, švietimo ekonomika, švietimo valdymu [20], bet neišsprendžia jų problemų. Edukologijos šerdis – didaktika, kaip „protinimo“ (S. Šalkauskis), estetinimo, fizinio lavinimo, iš dalies ir dorinimo, religinimo teorija ir praktika, t. y. su įvairiomis individo prusinimo, lavinimo, sąmonėjimo kryptimis. Didaktikoje susipina materiali pedagoginė ir metamateriali „sąmonėjimo“ (Vydūnas), švietimo, veikdinimo esamybė. (Plačiau žr. 20: 74–76.)

Pradedant tyrimą būtina apibrėžti pagrindinius edukologijos, didaktikos objektus, kuris mokslininkų prieštaringai vertinamas. Sėkmingas pedagoginio ir visuomenės ugdymo tyrimas reikalauja:

- gerai įsisąmoninti psichopedagoginę veiksmų schemą mokant, lavinant, auklėjant, t. y. pedagogas turi išmanyti pedagoginį procesą (mokytojas, dėstytojas), jo sąveiką su žmogaus išmokymo ypatumais;
- įsisąmoninti, jog globalinis ugdymo objektas – tai santykių, sąsajų individo ir visuomenės raidoje reguliavimas, jo kryptingas prusinimas, sąmonėjimas, protinimas, estetinis, dorinimas, fizinis lavinimas. Ugdymo procese sąveikauja ne du pagrindiniai veiksniai: Pedagogas (P) ir Ugdytinis (U), kaip teigia dabartinė Lietuvos pedagogika, o daugiau: pedagogas, ugdytinis, jų tikslai ir uždaviniai, dalyko turinys, nuostatos, sąmonėjimo produktas, rezultatas. Ugdytinis veikiamas visuotiniai. Išmokimas sėkmingas, jei pedagoginiame procese yra émybos, jungybos ir reiškybės (J. Laužikas. Smulkiau žr. 11) vienovė. Taigi
 - edukologiją domina ugdymas procese, ugdymas visuomenei ir visuomenės ugdymas;
 - globalinis edukologijos objektas yra kryptinga pedagogo, jo ugdytinio, nuostatų, ugdymo tikslų, dalyko turinio, aplinkos ir mokymosi rezultatų sąveika, jos tyrimas, reguliavimas;
 - socialinis ugdymo objektas yra socialinė išorės ir vidaus veiksmų sąveika šeimoje, mokykloje, bendruomenėje, visuomenėje reguliavimas;
 - siekiamybė atspindi ugdymo reformos nuostatus: humaniškumą, nacionalumą, demokratiškumą, atsinaujinimą ir turiu pridurti – dvasingumą, individo ir visuomenės.

Pagrindinės ugdymo pokyčių paradigmos ir siekiamybė

Žmonijos raidą lemia švietimo pokyčiai, švietimo modeliai. Tradiciniam švietimo modeliui būdinga: a) ugdymo centre – mokytojas, turinys; b) ugdytinių vaidmuo pasyvus; c) pedagoginio proceso technologija: rašomoji lenta, natūralios ir dirbtinės, statistinės ir kt. vaizdinės priemonės, kodoskopas. Vėliau į klases, auditorijas atėjo televizorius, radijas ir pan. Vyrauja autokratiniai santykiai.

Nūdienos modelis, švietimo realija – informacinis (informacijos amžius), kai ugdymo centre yra mokinys, studentas. Ugdytinio vaidmuo aktyvus, siekiama demokratiškesnių santykių. Ugdymo technologija – asmeninis kompiuteris ir internetas.

Pasaulio tautos siekia eiti prie žinių visumos sąveikos modelio, kur ugdymo centre – grupė. Ugdytinio vaidmuo – adaptuotis prie mokymosi, studijų, gyvenimo sąlygų. Toliau siekiama demokratiškesnių santykių, didesnės ugdytinio iniciatyvos visur. Vyrauja globalinė žmonių pasiūla ir negailestinga konkurencija

ja tarp universitetų (kurie pajėgs geriau aprūpinti studentus žiniomis). Pagal šį modelį formuojasi Lietuvoje distancinio valdymo centrai (A. Targamadžė, E. Normantas ir kt.).

Koks turėtų būti XXI a. visuomenės švietimo modelis? Jis priklauso nuo įvairių dalykų. Pirmiausia pats žmogaus pažinimo procesas, pažinimo rūšys: *jutiminis* (pojūčių, empirinis), kurį pagrindė J. Locke; *racionalusis, teorinis*, kurį pagrindė R. Decartes ir *dvasinis*, vaizduote jungiantis realų turinį ir formą, santykius, Šių trijų pažinimo rūšių vienovė yra tikrasis pažinimo sukonstruotas objektas (pasak I. Kanto, „Ding an sich“ – daiktas savyje), kurio centre – santykiai. Nors vieno iš šių pažinimo rūšių ignoravimas veda į scholastinį pažinimą, formalizmą.

Antra, kaip rodo mano metodų taksonomijos pagal funkcijas tyrimas, yra penki pažinimo lygmenys [11: 72–78]:

žinios: faktų, reiškinių, svarbių veiklai, supratimas, įsiminimas, atgaminimas (konvergencinė dėstytojo ir ugdytinių veikla, mąstymas);

įsisąmoninimas faktų, reiškinių, sistemų dalykui, veiklai teisingas interpretavimas, analizė, santykių atskleidimas: medžiagos suskaidymas į sudedamąsias dalis, jų sintezė, sisteminimo būdų nustatymas, apibendrinimas (randami faktų, reiškinių tarpusavio ryšiai, faktai ar reiškiniai kvalifikuojami, sisteminami pedagogo ir ugdomųjų (konvergencinė veikla, mąstymas);

veiklos (matematinės, fizikinės, cheminės, kalbinės ir pan.) **projektavimas:** veiklos algoritmų, instrukcijų, programų, projektų, schemų sudarymas pagal dalyko ar profesinės veiklos pakopas, etapus, siekiant užsibrėžto tikslo (sprendimas; konvergencinė veikla, mąstymas) (žr. plačiau 20: 73–77; 11).

veikla (matematinė ir pan.): praktiškas naujų ir turimų žinių, patirties naudojimas atsižvelgiant į išorines ir vidines pažinimo, profesinės veiklos sąlygas. Ši veikla duoda konkrečius rezultatus, rodančius įsisąmoninimo ir veiklos projektavimo kokybę (divergencinė veikla, mąstymas);

veiklos įvertinimas: pedagogo ir ugdomųjų protinio ir fizinio darbo ir laiko bei pastangų sąnaudos, pačios šios veiklos rezultatų įvertinimas, dalyko, pasirengimo lygio, profesinės veiklos kokybė diagnozavimas (konvergencinė veikla, mąstymas).

Deja, šalies mokyklose vis dar vyrauja žinių pedagogika. Ja vadovaujasi ir žurnalistai. Tačiau, kaip rodo psichologų tyrimai, per vieną mėnesį vidutiniškai užmirštama 76% informacijos. Vadinas, ir žinių pedagogika kuria vien iliuziją apie aktyvų mokymąsi, visuomenės prusinimą. Šie ir kiti samprotavimai leidžia man daryti prielaidą, jog *XI a. švietimo modelis turėtų būti dvasinis informacinis*, nes kitaip, ignoravusi dvasingumą, žmonija žus. Ugdymo proceso

centre turėtų būti ugdomasis, grupė, visuomenė. Ugdomojo vaidmuo – jo adaptacija dvasiniu ir žinių lygmeniu. Ugdyto technologija – asmeninis kompiuteris, internetas ir dvasingoji sfera (kultūra, mokslas, religija ir kita dvasinė esamybė). Ateities švietimas horizonto link turi eiti į pedagogų, ugdytinių ir visuomenės, tautos dvasingumą. Šios keturios pagrindinės paradigmos, modeliai – tai sąveikų, santykių, bendravimo ir bendradarbiavimo formų ir būdų kompleksai keliant visuomenės raštingumą, dorą.

Visų šių modelių sąveikas, santykius, ryšius reguliuoja veiklos didaktika: veikdinamoji (V. Šernas), protinamoji (S. Šalkauskis), sąmoninamoji (Vydūnas), dorinamoji, estetinančioji, religinimo ir pan. priklausomai nuo visuomenės ir žmonių poreikių, nuostatų, tikslų, idealų. Jei bus pereinama prie dvasinio informacinio švietimo modelio, egzaminų vidurinėje ar aukštojoje mokykloje funkcijos iš pagrindų keisis, nes bus tikrinama dalykinė, profesinė, dorinė išsilavinimo (ne išsimokslinimo, žinių) branda. Individo dvasinė-informacinė branda neišvengiamai užtikrins visuomenės dvasinę brandą, kultūrėjimą, civilizuotumą. Pastaroji kryptis horizonto link lietuvių tautai galėtų sudaryti sąlygas įsijungti į „universalų žmonijos problemų sprendimą“ (S. Šalkauskis), tapti nacija.

UGDYMO TYRIMŲ METODOLOGINĖ BRANDA – MOKYKLINIŲ BENDRUOMENIŲ, VISUOMENĖS UGDYMO BRANDOS LAIDAS

Pedagogo mokslinės brandos samprata

Ugdyto tyrimų metodologija – ugdyto esamybės, tikrovės reiškinių ir faktų tyrimo būdas, pagrįstas logika, sveiku protu, optimalių edukacinių reiškinių ir faktų tyrimo metodų arsenalu, išmintingu jų taikymu, siekiant intensifikuoti patį ugdyto procesą, išsiaiškinti įvairių ugdyto veiksnių ir faktų tarpusavio sąryšingumus, dėsningumus, reikšmingus paties ugdyto optimizavimui, jo tobulinimui.

Kuo reikšminga metodologija švietimui? Pagrindinė nūdienos švietimo reformos bėda yra ta, kad apie švietimo reikalus nei pedagoginės bendruomenės, nei jų vadovai nediskutuoja. „O jei nediskutuoja, tai ir nesidomi. O kai nesidomi, tai nei meistriškumas auga, nei norisi ką nors keisti“ – rašo Marijampolės apskrities viršininko administracijos Socialinių reikalų ir švietimo departamento direktorius Stasys Luobikis [13: 2]. „... derėtų provokuoti pačiai švietimo bendruomenei aktyvesnes Lietuvos politikų ir verslo žmonių diskusijas apie švietimo kaitos gaires“ [10], – rašo Prezidento patarėjas socialinės politikos klausimais Darius Kuolys. Bet kokia spauda skelbs diskusinio pobūdžio straipsnius? „Dialogo“ laikraštis jau seniai ignoruoja tikrą dialogą, žurnalas „Mokykla“ visai išseko. Naujos mokytojų „generacijos mūsų vals-

tybės dešimtmetis neišugdė“ [10: 2]. Kalbama apie vidurinių, profesinių, aukštųjų mokyklų savarankiškumą, tačiau čia pat valdininkų armijos jis visai pgniuždomas. „...Modernus ir postmodernus pasaulis labai greitai gali prarasti pagrindus, jeigu mokytojas neįstengia prisiimti labai sudėtingos dvejopos atsakomybės: už vaikų, mokinių likimus, už būtinybę įvesdinti juos į pasaulį ir vaikų pritaipimą jame. Bet sąmoningus mokytojus slegia dar didesnė atsakomybė: tai atsakomybė už dabarties pasaulio tęstinumą, už to pasaulio vertybių išsaugojimą, už to pasaulio darnos išsaugojimą“ [10: 2]. Būtina pridurti: atsakomybė už tautos, visuomenės ugdyto, nes mokykla neatskiriama nuo visuomenės. To siekė švietimas tarpukario Lietuvos metais, bet ypač aktualus šis uždavinys dabar, nesibaigiančių socialinių sukrėtimų laikotarpiu.

Bet kokie poslinkiai švietimo kaitos horizontan susiję su metodologiniais ugdyto proceso tyrimais. Deja, ugdyto metodologijos ir metodikos kursas, dėstomas Lietuvos universitetuose, atitrūko nuo visuomenės ugdyto materialinės ir metamaterialinės esamybės, visai neorientuotas į aktualias ugdyto problemas, tyrimo metodikų pagrindimą, paskendo pasaulinėse ugdyto metodologijos problemose, abstrakcijose, labai tolimose nuo pedagoginės realybės, rėkiančių jos problemų.

Ugdyto metodologijos pradininkas po J. Laužiko yra B. Bitinas. K. Kardelio „Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai“ [8] savotiškai papildė B. Bitino kapitalinį darbą. Dar į didesnes ugdyto metodologijos abstrakcijas studentus, magistrantus ir doktorantus traukia G. Merkio „Pedagoginio tyrimo metodologijos pradmenys“ [14], moksliskai brandūs, bet labai toli iki pedagoginės realybės. Labai didelės pagalbos net doktorantams reikia, kad šie suprastų, kaip pritaikyti pasirinktos ugdyto problemos metodologinius pagrindus sava problemai spręsti. Pradedantiems tirti ugdyto procesą ypač naudingas C. M. Charles „Pedagoginio tyrimo įvadas“ [5].

Dogmatinį pedagogo mąstymą įveikti, išugdyti jo pedagoginę savivoką, pasak P. Kropėio, padeda:

- oponento ir proponento dialogas vertinant pedagoginį tekstą (vertinimas gali būti konstruktyvus, kūrybingas arba dogmatinis, reikalaujantis kategoriško pritarimo kieno nors sprendimui, tezei: būtinai daryk taip, privalai taip daryti, nes tai vienintelis, besąlygiškai teisingas sprendimas). Dialogas turėtų būti pagrįstas hermeneutika;
- empirinis tyrimas, kurio išėities taškas: ikimokslinė hipotezė, formuluotė, tezė, prognozė. Po jos eina paprastai žvalgomas ir tikrieji tyrimai;
- aksiominiai teiginiai be kategoriško „privalo“, „būtinai“, „niekas“, „visi“;

• loginiai teiginiai, pagrįsti sveiku protu, pedagoginė nuovoka, kompetencija (žr. 7: 35. Cit. pagal 11).

Žvilgtelėkime konkrečiau į tyrimus, pagrįstus logika, ugdančius pedagoginę savivoką. Teigiama, jog pedagoginis procesas, ugdomasis mokymas yra menas kaip veikla ir mokslas, kaip žmogaus, visuomenės ugdymo teorija. Didaktika, apibendrina individo ir visuomenės patirtį, aiškina priežastis ir pasekmės ryšius pagal moderniosios mokslinės metodikos kūrėjo J. St. Millio suformuluotus naudojantis faktų gausybę, penkis metodus:

„*Pagal santaros metodą*, jei po kompleksinio fakto a b c d ... seka t u v z ..., po b d e f ... seka u z s r ..., po d e f g ... seka z s r p ..., priešastingumas riša elementus d ir z.

Pagal skirtybės metodą, jei po a b c d ... seka t u v z ir po a b c ... seka t u v ..., priešastingumas sieja d ir z.

Pagal atitinkamos *kaitos metodą*, jei vieno elemento kaita (pvz., kiekybė) atitinkamai atsiliepią kitame elemente, t. y. jei po a b c d, ... seka t u v z ... ir po a b c d ... seka t u v z ..., d yra z priežastis.

Liekanos metodas nusako, kad turint du vienas po kito einančius faktus a b c d ... ir t u v z ... priešastingumo ryšys riš tuos elementus (d ... ir z), kurie liks atėmus tuos, kurie jau anksčiau buvo žinomi, kaip priešastingai susieti (a b c ir t u v).

Jungtinės santaros metodas sujungia du metodus“ (Cit. pagal 12: 146. Plačiau žr. 16).

Šiais penkiais metodais gauti pedagoginio meistriškumo tyrimo rezultatai apibendrinant mokytojų, dėstytojų gerąją patirtį gali būti naudojami dedukcinėms išvadoms patvirtinti, ir atvirkščiai. Šie metodai leidžia gausybę ugdymo veiksmingumo/neveiksmingumo faktų, reiškinių suvesti į dėsnius indukcinio būdu, pagrindžiant ar atmetant atskirus edukologijos teiginius.

Pedagoginio proceso moksliskumui įtaką daro ir sąvokų tikslumas, mokslo tiesų perteikimas, atžvalga į logikos dėsnius ir jų taikymo ypatumus, pedagogo ir ugdytinių taikomi samprotavimo metodai. Pvz., žinoma, jog sąvokos formuojasi keliais būdais: a) vaizdinių pagalba, b) sudarant sąvokų piramides, jas detalizuojant pavyzdžiais, c) išvengiant susidūrimo su reiškinių ir faktų įvairove.

Pagrindiniai logikos dėsniai, jų taikymas daro pedagoginį procesą, jo tyrimą moksliską. Geras pedagogas paprastai vadovaujasi šiais logikos dėsniais:

• *prieštaravimo*, nes teiginys negali būti kartu teisingas ir neteisingas. Kitaip kils nereikalingų ginčų;

• *loginio ekvivalentiškumo* (lygiavertiškumo) dėsnis neleidžia mąstymo eigoje keisti pedagoginio proceso dalyvių mąstymo objekto, t. y. vartojami teiginiai tinka tik šiais konkrečiais atvejais;

• *negalimo trečio dėsnis* (*tertium non datum*, lot. – trečios galimybės nėra), tačiau kontrastiniams teiginiams šis dėsnis netaikomas;

• *pakankamo pagrindo dėsnis*, t. y. teiginys yra teisingas, jei jis pakankamai pagrįstas. Todėl tezė turi būti tiksliai apibrėžta.

Logika turi išmokyti „sveikai spręsti apie gyvenimą“ (Michel Montaigne) (metodologinė asmenybės kultūra), o ne vien tapti daug žinančiu, suprantančiu. Vietoj gatavų žinių reikėtų matyti žinių jungybos, gebėjimo jas analizuoti, sintetinti, sieti su praktika, projektuoti konkrečią savo veiklą, pagaliau realizuoti sumanymus, veikti.

Didaktika yra menas, jei pedagogas vykusiai panaudoja savo įtaigumą, artistiškumą, demokratinį bendravimo stilių, profesinę ir dalyko kompetenciją, ugdytinių mokslumą, ugdomumą. Vien statistiniai metodologiniai ugdymo tyrimai, geriausių jų rezultatų taikymas yra ugdymo proceso tyrimo iliuzija, neretai klaidinanti daugelį ne tik pradedančių, bet ir jau tapusių savotiškais Lietuvos pedagogikos klasikais. Prisimintini J. Laužiko duoti mums patarimai: netaikite kiekybinių ir kt. rodiklių, statistikos vergais tirdami ugdymo procesą. Norėčiau pridurti: atsargiau perimkite ir JAV individo ir visuomenės metodologinių tyrimų statistines metodikas, nes joms dažnai trūksta Rytų pedagoginiams tyrimams būdingo dvasingumo, visybiškumo.

Racionalusis, loginis ugdymo proceso tyrimas glaudžiai susijęs su jutiminiu, dvasiniu pažinimu. Šį teiginį galėtų pailiuoti mokinių pasisakymai apie reformuojamą mokyklą: gera ši reforma ar ne. Reformos strategai įsitikinę, jog dabartinė mokyklų reforma – tobulas jų kūrinys. O štai kelių mokinių nuomonės [13]:

Lina, XII kl.: „Prisimenu, rugsėjo 1-ąją vos nesugundžiau paverkti, o dabar noriu, kad mane kas nors iš čia pavogtų!!! O jūs argi nematote, kad mūsų mylima mokyklėlė džiūsta, vėsta ir aušta? < ... > patikėkit, visą mūsų veiklumą sumala mašina „mokykis, mokykis, mokykis“.

XI ir XII kl. mokiniai: „Žinot, jei mokykla žmogų ruošų gyvenimui, tvirtai pasakyčiau, jog čia – antrieji namai. Tačiau negaliu suprasti, kodėl aukštesnėse klasėse nėra darbų pamokų? Argi maža tikrai reikalingų dalykų būtų galima išmokti? Namų ruošos darbai, siuvimas, mezgimas... O gal abejojama, kad šių dalykų merginai prireiks? O galbūt mokymo programų sudarytojai mano, kad tapę mamomis bei tėčiais, trauksime šaknis iš suplyšusių kojinių ir nustatinėsime neveikiančių prietaisų tankius, o po to apskliaudę kelsime kvadratu“.

Ingrida, XII a kl. „Mokykloje kažkoks „bardakas“, trūksta optimistų !!!

Ramunė: „... Visi mokytojai terorizuoja: „neišlaisinsit egzaminų“, „esat bepročiai“, „ničnieko nesugebat“. Kiekvienas įsivaizduoja, kad jo dalykas svarbiausias. Taip apkrauna, kad lieka arba išprotėti nuo tų skaičių, datų, vardų, arba sudėti rankas ir nebekreipti dėmesio į tuos mokytojus“...

XI, XII klasių mokiniai: „Namų darbų krūvis siaubingas. Dirbu nuo 20 iki 24 val.<...> Visiškai neturiu laisvo laiko. Anglų – kiekvieną savaitę po rašinių, lietuvių – begalės skaitymo, o istorija. Galvoje dątomis vietos jau nebeliko. O kur fizika, chemija?“ (plačiau žr. 13).

Perskaičius šiuos ir kitus mokinių pasisakymus nenorom susimąstai: ne tokios reformos reikia Lietuvos mokykloms. O kokios? Bandau atsakyti:

- **gyvenimiškos:** „Non scholae, sed vitae discimus“ (Ne mokykla, o gyvenimui mokomės), – sakydavo romėnai. (Plačiau apie tai žr. 21: 247–257 ir 23);

- **lavinančios** mokinius įvairių dalykų pamokose intelektualinei, dalykinei, profesinei, matematinei, fizikinei ir kt. veiklai (žr. plačiau 22: 40–75). Šiai kryptčiai labai tinka J. Dewey iškelti reikalavimai: „Learning by solving“ (Mokyti sprendžiant) ir „Learning by doing“ (Mokyti veikiant);

- **švietimo reforma turi atitikti realias sąlygas**, teorija privalo glaudžiai sietis su praktika. Deja, Lietuvoje „švietimo teorija atitrūko nuo praktikos“ (J. Vaitkevičius), visuomenės ugdymo. Vargu ar pagerins padėtį Lietuvos mokyklose verstiniai vadovėliai, įvairių filosofinių ir pedagoginių srovių aprašymų vertimas į lietuvių kalbą, ypač jų diegimas, neatlikus Respublikoje konkrečių tyrimų. Greičiau galvą susuks abstraktumu, laisvu komentavimu ignoruojant realius Lietuvos poreikius. Vieno reikia Lietuvai, kito – Vokietijai, trečio – Didžiąjai Britanijai ar JAV. Nėra ir negali būti visoms tautoms vieningos pedagogikos. Mat skirtingi visuomenės poreikiai, skirtinga švietimo bazė, skirtingas ir mokymo(-si) turinys. Įvairių kryptčių sintetinimas, eklektizmas vargu ar padės mums įveikti skaudžias dabarties ir ateities problemas: korupciją, reketą, nusikalstamumą ir pan., padaryti jaunimą dvasingesnį. Viena aišku: gyvenkime savo galva, vadovaukimės sveiku protu ir pažangiausia teorija, Lietuvoje visapusiškai patikrinta.

S. Šalkauskis, J. Vabalas-Gudaitis, J. Laužikas ir kt. kūrė humanistinę, į ugdytinį, vaiką ar studentą, jų veiklą orientuotą pedagogiką. Neskubėkime jos atsisakyti. Nei progresyvizmas, nei rekonstrukcionizmas dabartinės smukusios moralės, vitalizmo bangos Lietuvoje nesulaikys. Kelias tik vienas – su vaiku į dalyką, jo dvasinį pasaulį – į tautos kultūrą. Pagaliau mokykla neturėtų būti prisotinta akademizmo, švietėjiškumo, enciklopediškumo dvasios.

Kurią iš pedagoginio reiškinio tyrimo kryptį: dialogą, empirinį tyrimą, aksiominius teiginius, loginius

teiginius ar asmenybinius pasisakymus – vienu ar kitu atveju laikyti svarbiausiais, lemia:

- norimo pagrįsti teiginio svarba mokyklų, visuomenės praktikai;

- tyrimo reikšmingumas nagrinėjamai problemai, o ne tyrimas dėl tyrimo;

- jūsų tyrimo aktualumas nūdienos sąlygomis;

- prisimintina, jog vien kitos šalies kurios tai tyrimų krypties aprašymas (nuvažiauvau, pamačiau, aprašau) nėra mokslinis darbas. Deja, daug edukologijos darbų yra aprašomojo pobūdžio;

- poreikį pagrįsti teze, pvz., populiacijos išsilavinimo lygi, vaikų sveikatingumą, Lietuvos švietimo lygi tarp kitų tautų galime pagrįsti statistika; poreikį pagrįsti naują švietimo, visuomenės ugdymo didaktinę paradigmą – formuojamaisiais arba ugdomasiais eksperimentais ir pan.

Pedagogo kaip visuomenės ugdytojo mokslinės brandos poreikiai ir sunkumai

Metodologinę pedagogo brandą skatina:

- individo nesavanaudiška vaikų, žmonių bei Tiesos meilė;

- paprastas pedagoginis smalsumas;

- noras būti naudingam Lietuvos švietimui, vaikų ir suaugusių ateičiai, tautos likimui (patriotiniai motyvai);

- galimos sėkmės aureolė;

- potenciali finansinė ir moralinė nauda;

- savirealizavimas, galimybė išlieti dvasines savo potencijas;

- baimė galimybės sustagarėti, darbo monotoniškos baimė, depresija, kt. Iš magistranto, doktoranto metodologija reikalauja pasinerti į aktualias jiems problemas. Prisimintini S. Šalkauskio žodžiai: „Studentas, jokio mokslo tikrai nemylis ir jokioms studijoms tikrai neatsidėjęs, nėra studentas tikra to žodžio prasme <...>“. Jis nemylės ateityje ir jokios profesijos, todėl negalės įsigilinti į jokią darbą ir pasidaryti geru ir tikrai naudingą specialistu [19: 525], edukologu-mokslininku. Tyrėjo kelias: eiti nuo metodologinių studijų į filosofines, psichologines ir kt. ugdymo plonybes, ieškant naujų gairių Lietuvos švietimui.

Tipiniai visuomenės ugdymo proceso tyrėjų veiklos trūkumai Vakaruose, Rytuose ir Lietuvoje visai vienodi. V. Krummas (cit. pagal 6) apibendrina beveik 700 publikacijų vokiškuose žurnaluose trūkumus:

- „du trečdaliai mokslinių publikacijų autorių nė nebando aptarti savo tyrimų patikimumo ir pagrįstumo, remdamiesi savo matematinės statistikos charakteristikomis <...>;

- keturi penktadaliai autorių nė nebando išsiaiškinti, ar jų testus, įvertinimus, klausimynus, stebėjimus galėtų pakartoti kiti tyrėjai <...>.

- tik ketvirtadalis tyrinėtų straipsnių orientavosi į kokią nors bendrąją teoriją, maždaug tiek pat tekstų buvo sunku klasifikuoti, o kituose buvo neįmanoma pastebėti jokios teorinės orientacijos <...>;

- dažniausiai publikacijos, aprašančios įvairius naujus metodus, besiremiančius tik trumpais tyrimais, atliktais praktikų iš aukštųjų mokyklų ar institucijų, būna reikšmingos ir patikimos tik tokiems pat aukštųjų mokyklų ar akademinėms institucijoms darbuotojams; praktikai ne iš universitetų (mokytojai, tėvai) visuomenės paprastai tokias publikacijas vertina skeptiškai <...>;

- tik penktadalyje straipsnių aptariami ilgametės praktikos patikrinti metodai [7: 5].

Tipiškesni edukacinių pedagoginio proceso, visuomenės tyrimų trūkumai Lietuvoje nulemti pokomunistinio laiko ypatumų, švietimo, mokyklų poreikių, praktiškai nepakankamos magistrantų ir doktorantų metodologinės brandos. Daugelio magistro tezių, disertacijų analizė leidžia man teigti:

- platus edukacinių tyrimų diapazonas ir paradigmos lygio tyrimų stoka. Maža to: nesprenžiamos švietimui aktualios, visuomenės problemos, o nukrypstant į dešimtaeilės pagal svarbumą, nes tyrėjai blogai įvaldę pačią ugdymo teoriją (didaktiką ir pan.).

- ignoruojami giluminiai visuomenės bendrosios, ciklinės ir atskirų dalykų didaktikos problemų tyrimai, nors jų nagrinėjimas yra edukologijos šerdis. Gal todėl nūdienos edukologijos mokslas daro menką įtaką švietimo sistemos brandai Lietuvoje;

- atskirose edukacinių tyrimų srityse ypač ribotos pradedančiųjų galimybės formuluoti problemą, hipotezes, užtikrinti pasirinktos problemos sprendimo vientisumą ir išbaigtumą, todėl uždaviniai, hipotezės ir pati problema eina moksliniuose darbuose sau, tezių ar disertacijos išvados, rekomendacijos sau (neretai jos yra nepakankamai pagrįstos);

- taikomų tyrimų metodų vienodumas: anketos, kvaziekperimentas, šaltinių aprašymas ir tik. Šie ir kiti edukacinių tyrimų metodologinės brandos trūkumai Lietuvoje ir užsienyje sudarė situaciją, kai, tarkim, Lietuvoje „nėra žmogaus, kuris žinotų, kaip sukurti pakankamai tobulą švietimo sistemą“ (B. Bitinas).

Visuomenės ir individo ugdymo tyrimų principai ir taisyklės

Principas – tai dėsniniais pagrįstas reikalavimas. Jis reguliuoja konkrečią pažintinę, tiriamąją tyrėjo veiklą. Paprastai metodologijoje išskiriamos trys prin-

cipų grupės: etiniai, teisiniai, filosofiniai ir tyrimo eigos principai.

Etiniai principai reikalauja visais atvejais nepažeisti tiriamojo orumo, nepadaryti jam nemalonumų, siekti, kad tiriamasis tiek tyrimo metu, tiek analizuojant tyrimo duomenis, nepatektų į keblią situaciją. C. M. Charles išskiria tris etikos principus: geranoriškumo, nes tyrimas turėtų padėti spręsti švietimo problemas, o ne kenkti žmonėms. Antras – sąžiningumo principas, draudžiantis manipuliuoti gautais duomenimis pagal savo norus. Trečias – tikslus paaiškinimo principas, kuris reikalauja, kad tiriamiesiems būtų tiksliai paaiškinta, kad jie atsakinėdami, veikdami nepakliūtų į keblią situaciją. C. M. Charles akcentuoja, kad „tikslus paaiškinimas nėra išsamus paaiškinimas, nes šiuo atveju tiriamieji sužinotų apie visas tyrimo smulkmenas“ [5: 15, 16].

Prie *teisinių principų* C. M. Charles priskiria šiuos principus: apsaugos, kad tiriamieji nepatirtų fizinės, protinės bei emocinės žalos; slaptumo, reikalaujantis išlaikyti tiriamųjų asmenų anonimiškumą. Šio principo nesilaikoma, jei: tiriamieji leidžia; tyrimas atliekamas kasdieninėje mokyklinėje veikloje; tikrinamos žinios; naudojami viešai paskelbti duomenys ir pan.

Prie *filosofinių principų* C. M. Charles priskiria: tyrimo reikšmingumą švietimui, visuomenei, tautai; tyrimo universalumą, t. y. galimybę taikyti šio tyrimo išvadas kitose panašiose situacijose; galimybę tyrimą pakartoti. Paskutinis principas, svarbus edukaciniams tyrimams – tikimybės ribos (\pm), kad būtų išvengta galimų paklaidų. Mat edukacinių tyrimų rezultatai negali būti tikslūs (žr. plačiau 5: 13–18).

Pedagogo socialinės, mokslinės brandos gairės

Moksliškas subrendimas, arba savarankiškumas yra, pasak S. Šalkauskio, „kritiškas bei sistemingas savarankiškumas moksliniame darbe, sugebąs apvaldyti mokslinę medžiagą proto nusiteikimais, kurie su sąmoningu metodingu konstatuoja, patikrina ir išvedžioja mokslines pažintis, išvelgia tarp jų objektyvų sąryšį ir suveda jas į vieną organingą visumą [19: 536]. Taigi moksliškojo pedagogo subrendimo pagrindiniai komponentai yra sąmoningumas kaip objektyvus nusiteikimas moksliskai tiesą pažinti; *moksliskasis savarankiškumas*, *intelektinis išsilavinimas*, *sistemin-gumas* ieškant problemos sprendimo, *kritiškumas* skelbtų tekstų kokybinių ir kiekybinių rodiklių patikrinimo požiūriu.

Moksliskas pedagogo subrendimas pasireiškia ir sistemingai bei kritiškai dėstant mintis raštu ir žodžiu (išraiška). Maža naujas tiesas atrasti, reikia mokėti jas skaitytojui, klausytojams pateikti. Įrodinėjimai turi veikti ne tik protą, bet ir jausmus.

„Moksliskasis subrendimas turi charakterizuoti <...> teorinį susipratimą, ir sykiu turi sudaryti vie-

na iš sėkmingiausių sąlygų <...> praktiniam sugebėjimui“ [19: 540]. Detalizuodami S. Šalkauskio mokslinio subrendimo pradų analizę kontatuojame, jog individui, siekiančiam įvykdyti metodologinius ugdymo tyrimų pagrindus, būtina:

- įgyti atitinkamų metodologinių žinių iš paskaitų, literatūros (materialinis momentas);

- intelektinis išsilavinimas:

1) gebėjimas aktyviai dalyvauti pratybose: *circulus, repetitio, disputatio, actus, problema, casus, academia* [19: 550]. Jų uždavinys: a) pagilinti ir papildyti perteiktas metodologijos žinias; b) įvesti į tikrąjį moksliskąjį darbą ir savarankišką tyrinėjimą; c) išvystyti kritiškumą ir metodingumą moksliniame darbe; d) ruošti praktiniu būdu profesijoms (Pagal 19: 554);

2) gebėjimas kaupti mokslinius faktus, komentuoti juos, vesti įvairiais metodais visuomenės, individo tyrimus;

3) gebėjimas analizuoti šaltinius, juos pasirinkti atsižvelgiant į tikslą, įvaldyti įvairius šaltinių skaitymo būdus (lėtas, apžvalginis, analitinis ir pan.);

4) gebėjimas moksliskai (tiksliai, logiškai, nuosekliai, argumentuotai) reikšti mintis, stilistiškai apdoroti tekstą; apibrėžti panaudotus svarbiausius terminus.

IŠVADOS

1. Mokyklinės bendruomenės ugdymas neatskiriamas nuo visuomenės humaniškumo, nacionalumo, demokratiškumo, atsinaujinimo, dvasingumo ugdymo.

2. Individualaus ugdymo tyrimų globalinis objektas – kryptingas santykių, sąsajų tarp pedagogo – ugdomųjų – švietimo ir lavinimo tikslų – turinio – išorinių (aplinkos) ir individo vidinių veiksmų (nuostatų, interesų, poreikių ir pan.) bei gautų rezultatų sąveikos tyrimas, siekiant optimizuoti pedagoginį ugdymo procesą, mokymo (-si) didaktiką, užtikrinant visų pažinimo rūšių: juslinio, racionalaus ir dvasinio vienovę, darną.

3. Pedagogo metodologinė branda – tai laipsniška jo a) edukacinė branda, padedanti įvairiapusiškai orientuotis ugdymo, ypač veiklos didaktikos problemose, sugebėti susirasti pagal savo jėgas ir pasirengimą aktualiausių; b) ugdymo tyrinėjimo metodologinė branda; c) mokslinio darbo rašymo ir technologijos įvaldymas.

4. Visuomenės ir individo ugdymo tyrimų metodologinei pedagogo brandai padeda individo vidinė palanki nuostata, stiprus jo noras išmokyti atlikti empirinius ir kt. tyrimus, noras būti naudingam Lietuvos švietimui; savirealizavimo, finansinės ir moralinės naudos siekis. Pedagogo savivoką, metodologinę

jo brandą skatina: 1) oponento ir proponento dialogas, 2) empiriniai tyrimai, 3) loginiai ir aksiominiai teiginiai, sveikas, šviesus protas, mokslinio mąstymo kultūra.

Gauta
2001 10 22

Literatūra

- 1–2. Aramavičiūtė V. *Ugdymo samprata*, Vilnius.: VU 1kla, 1998.
3. Bitinas B. *Statistiniai metodai pedagogikoje ir psichologijoje*. Kaunas: Šviesa, 1974.
4. Bitinas B. *Ugdymo tyrimų metodologija*. V.: Jošara, 1994.
5. Dewey J. *Logic: The Theory of Inquiry*. New York, 1938.
6. Charles C. M. *Pedagoginio tyrimo įvadas*, V.: Alma littera, 1999.
7. Jakavičius V., Juška A. *Mokyklos pedagogika*. Kaunas: Šviesa, 1996.
8. Kalvaitis A. Edukologų tyrimai ir katinas Leopoldas. *Mokykla*, 1997. Nr. 7. P. 5–7.
9. Kardelis K. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Technologija, 1997.
10. Kropė P. Ar pedagogika ir pedagogų rengimas turi būti dogmatiški? (Ginamoji kalba už moksliskumą pedagogikoje). *Socialiniai tyrimai: tarpdisciplininis požiūris* (Šiauliai). 1997. Nr. 1.
11. Kuolys D. Kryptingos kaitos galimybės. *Dialogas*, 1999 10 01.
12. Laužikas J. Švietimo integracijos pagrindai. *Pedagoginiai raštai*. Kaunas: Šviesa, 1993.
13. *Lietuvių enciklopedija*. South Boston. T. 19. P. 146.
14. Luobikis S. Kokia švietimo problema Jus labiausiai jaudina šių mokslų metų pradžioje („Dialogas“ klausia). *Dialogas*, 1999 09 03.
15. Merkys G. Empirinės pakraipos disertacijų evalvacinis tyrimas pedagogikoje: metodologinis ir mokslo-metrinis aspektai. *Socialiniai tyrimai: tarpdisciplininis požiūris*. 1997. Nr. 1. P. 23–30.
16. Merkys G. *Pedagoginio tyrimo metodologijos pradžios*. Šiauliai, 1995.
17. Mill J. St. A. *System of Logic*. 1843 ir kt. laidos.
18. Moksleiviai apie mokyklą, mokytojus ir save. *Dialogas*. Nr. 23 (23–1, 1999).
19. Šalkauskis S. *Rinktiniai raštai*. Pedagoginės studijos, II knyga. Vilnius: Leidybos centras, 1992.
20. Šalkauskis S. *Pedagoginiai raštai*. Kaunas: Šviesa, 1991. P. 268.
21. Šernas V. Profesinės edukologijos šerdis – veiklos didaktika. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*. 1998. Nr. 1. P. 72–81.
22. Šernas V. Lietuvos mokykla XXI amžiuje (keletas apmąstymų). *Ugdymo problemos*. Sud. Pranas Dereškevičius. Vilnius: Pedagogikos institutas. 1998. T. IV (XXXI). P. 247–257.
23. Šernas V. *Profesinės veiklos didaktika*. Vilnius: Presvika, 1998.
24. Šernas V. Reikia gyvenimo mokyklos. *Informacinis leidinys*. 1999 m. sausis. P. 4–5.

25. Steiner M. C. Logic of Education and Educology: Dimensions of Philosophy of Education. *Proceedings of the Twentieth Annual Conference of Philosophy of Education Society*. New York, 1964.
26. Vėbraiūtė V. Švietimo horizonto link. *Dialogas*. 1999. Nr. 33(388); 1999. Nr. 36(391).

Vytautas Šernas

PRECONDITIONS FOR THE EDUCATION OF THE SOCIETY INDIVIDUAL AND THE METHODOLOGICAL MATURITY OF EDUCATORS

S u m m a r y

1. The school is a part of the society and for this reason it must ensure not only the individual education, but also the education of the society and the nation. The Academy of Sciences, being the flower of the intelligentsia, should take an active part in the solution of the problems, concerning the education of the Lithuanian people.

2. The global object of the individual education is the purposeful interaction among the educator, the pupil, their

regulations, the aims, the content and the surroundings of the educational process, and the learning results, the investigation and regulation of this interaction. The global object of the society education is the social interaction of internal and external factors in the family, school and society, the investigation and regulation of this interaction.

3. The aims of individual and social education is the cherishing of humanistic, national, democratical, renewal and spiritual regulations. The model of educational changes in Lithuania should be directed towards spirituality and information.

4. The methodological maturity of teachers, working on educational research, guarantees the speed and the purposeful changes in school community and society education.

5. The main landmarks in the methodological maturity of the educators are the following: a) the educational maturity, enabling the educators to orient themselves among the most important problems of education; b) methodological maturity of individual and social educational research; c) the ethics of scientific work in presenting the results of educational research.